

Utolsó előtti utazás

BÜKI MÁTYÁS

1981 szeptemberében hegedűtanárként kis fizetésemhez mérve hatalmas adósságba vertem magam. Egy ötven négyzetméteres OTP-öröklakást vásároltam, hogy feleségemmel és fél éves kislányommal végre saját lakásunkban lakjunk. A szerződéskötéshez szükséges beugró összeget idős hegedűtanáromtól – apám helyett volt apám, mert szüleim ekkor már nem éltek – kértem kölcsön. Egy éven belül meg akarom adni a pénzt mondtam, kicsit szorongva, mert abban a pillanatban nem sok remény látszott arra, hogy ez sikerüljön is.

Ekkor talákoztam egy zenész ismerősömmel. Beszélgettünk erről-arról, majd mellékesen megkérdezte, hogy nincs-e kedvem elszerződni egy finnországi szimfonikus zenekarba. Jelenleg ott van állása, de lehetősége lenne Németországba menni. Kicsit közelebb van és melegebb vidék, mondta. Ha esetleg volna kedvem helyette elvállalni a munkát, akkor három napon belül szóljak neki. A szerződést át lehet íratni a nevemre. Az ő személyéhez nem ragaszkodnak, azoknak ott északon végül is mindegy, ki utazik. Lehetőség van a cserére.

Ez az egész ügy egyáltalán nem illett elképzeléseimbe. Nem voltam kalandvágó ember, semmi kedvem sem volt idegen országban élni, idegen nyelvet nem ismertem, sosem akartam gazdag lenni.

Természetesen nem voltam már álmodozó gyerek, világos volt, hogy a levegőből nem lehet megélni. Az általánosan elfogadott csereeszköz, a pénz, nélkülözhetetlen. Természetesen azt is tudtam, miféle előnyökkel jár

egy ilyen nyugat-európai munkavállalás. Nem csak olyan használati tárgyak megszerzésének lehetőségével, amelyek kincseknek számítottak még nálunk – nyugati márkájú autó, vagy egy minden hájjal megkent sztereórádió, videokamera. A két ország pénzneme közötti árfolyamkülönbség is tetemes hasznot ígért. Akkoriban a finn pénznem hétszer annyit ért, mint a miénk. A fizetés – meggyőződhettem róla, mert ismerősöm megmutatta a szerződést – valóban nagyon kedvező volt, még a menedzselési díj levonása után is. És azt is megtudtam, mennyibe kerül egy kis lakás bérleti díja, mennyiből lehet megélni.

Két napi tépelődés után, és a barátaim rábeszélésének hatására – voltak közülük olyanok, akik ezzel a szerződéssel kapcsolatban isten lábát emlegették, melyet meg kell fogni és nem szabad elereszteni, nekem azonban erről más volt a véleményem, inkább a mammon lábáról van szó, gondoltam aggodalmasan – telefonáltam az ismerősömnek. Ha valóban ilyen egyszerű az egész, mondtam, pusztá névcseré egy papíron, semmi egyéb, akkor utaznék.

Feleségemmel megállapodtunk, hogy ők is velem jönnek, az otthoni lakást kiadjuk, aztán majd meglátjuk, hogyan alakulnak a dolgok. A kislányom éppen a legizgalmasabb korban volt, járni kezdett, és erről nem akartam lemaradni. Ilyen körülmények között vártam, mi fog történni, a hatóságok megegyeznek-e egymással, átírják-e a nevemre a szerződést vagy sem.

Október végén aztán kaptam egy levelet a menedzseri irodától, amelyben az állt, hogy menjek be aláírni a következő év január elsejétől érvénybe lépő, két évre szóló szerződést. S miután ezt megtettem, nem volt más dolgom, a mindig soron következő feladatot elvégezni, az utazás technikai részét átgondolni, mivel utazunk, kitalálni, mit kell majd elcsomagolni, hogyan szállíttatjuk azt ki, és várni az indulás napját. Mivel sok időm volt még, gőzerővel elkezdtem finnül tanulni, mert arra gondoltam, hogy ha már Finnországba megyek, nem baj, ha azt a nyelvet beszélem, amit ott a legtöbben ismernek.

Odakinn a harmincezer fős lakosú városban kis garzon várt minket, melyet a városi kulturális hivatal utalt ki számunkra, majd tavasszal az a felismerés, hogy fizetésem három személyt képes eltartani, de arra, hogy félre is tegyünk belőle, már nem elegendő. Hiába az otthoni lakás kiadásából származó bevétel. Tehát – vált világossá – amennyiben a családom kinn marad, amit pedig valamennyien szerettünk volna, akkor semmi értelme annak, hogy külföldön dolgozzam. Adós vagyok, rab, csapdába kerültünk, mondtam a feleségemnek, amikor együtt maradásunk esélyeit latolgattuk. Elképzelhető, milyen nehezünkre esett a búcsú, ami végül kikerülhetetlenül bekövetkezett.

Miután feleségem és kislányom április elején haza utaztak, nem volt más választásom, mint azt bizonyos lábat az eddigieknél is szorosabban, még erősebben markolni. Így a szerződésben előírt munkán kívül megragadtam minden lehetőséget, hogy pénzt keressek, magyarázatosan elszegődtem a városi színházba is, valamint a helyi rádióban könnyűzenei felvételeken működtem közre. Ezekről a bevételeimről a magyar hatóságok nem tudtak, tehát egyenesen a zsebembe, illetőleg a bankszámlára vándoroltak. Egyre fáradtabb lettem, ám ez kevésbé zavart, ilyesmi előfordul, gondoltam, ha az ember dolgozik. De nagyon egyedül voltam és néha attól féltem, hogy idegileg nem sokáig fogom bírni.

Elovadt a hó, síelni már nem lehetett, szodába jártam, hogy eddzem magam, ugyanakkor barátkozni kezdtem a zenekari kollégákkal, akikhez eddig nem sok közöm volt. Némelyikük meghívott magához, bemutatta a családját, másokkal jobb híján kocsmába jártam, amit nem szerettem, ugyanis a szervezetem nem bírja az alkoholt. De mélyebben merültem a finn életbe, mint addig, amit az is lehetővé tett, hogy erre az időre már túrhetően beszéltem finnül. Áldottam az eszem, hogy otthon olyan szorgalmas voltam.

Ilyen körülmények között természetesen nő is a látókörömbé kerültek. És habár igyekeztem hűséges lenni feleségemhez, egy idő után nem bírtam tovább és egy-egy kínálkozó lehetőséget nem hagytam elveszni. Vigyáztam azonban arra, hogy ne bonyolódjak hosszabb kapcsolatba. Nem akartam feleséget és így családot váltani. Várt az otthon és a haza.

Ekkor kerültem közelebbi barátságba azzal a negyvenéves kollégámmal is, aki mellettem ült a zenekarban. Alkoholista volt, amely emberfajta – mi jól tudjuk ezt – Finnországban sem ritka. Betegsége csak fölerősödött, amióta a felesége elvált tőle, és két gyereket – mondta ő – elidegenítette tőle. Szorongásait fokozta, hogy a zenekar vezetősége is rajta tartotta a szemét. Közölték vele, hogy ha nem kezelteti magát, kirúgás fenyegeti. Mattinak hívták, s talán nevünk hasonlósága és azonossága – nekem Máté a nevem, de a finnek Mattinak szólítottak – hozzájárult ahhoz, hogy barátok lettünk.

Matti nem csak egyszerűen szimpatikus volt nekem. Amikor márciusban odakerült a zenekarhoz, és először ült be a zenekari pult mögé, fellélegeztem. Végre valaki, akire rá lehet nézni. Úgy éreztem, otthonosabbá válik az idegen ország a feltűnésével. Szemüveges és szakállas arca rokonszenvet keltett. Gondolkodó és érzékeny embernek látszott, és ezt a benyomást a későbbiekben sokszorosán igazolta is. Többet ér, mint a többiek, a jobb emberek közé tartozik, fogalmaztam magamnak.

Zavart, hogy a honfitársai lenézték és kiközösítették. Akkoriban még ott a jóléti és demokratikus északon is – ahol a pszichológusi szakma

jóval elismertebb volt, mint nálunk –, a legtöbben akarategyengeségnek, bűnnek tartották az alkoholizmust. Sokat beszélgettünk, hálás volt, hogy valaki szóba áll vele. Gyakran esett szó a szakmánkról is, melyet ő szentnek nevezett, s állandóan azt bizonygatta, hogy az amatőrökkel létrehozott produkció a lemezipar szempontjából semmit sem ér, ám annál többet az angyalok szempontjából. Enkeli, hangzik finnül az angyal. Körülrepülnek az enkelik láthatatlanul azokat, akik a jót, a szépet, még ha eszközeik gyarlók is, létre akarják hozni. A virtuozitás hideg és gépies, a hibákat isten szereti. Szép szavak voltak ezek, nem vitás, értettem is őket, ám azért magamban kicsit sandán mosolyogtam rajtuk. Arra gondoltam, hogy voltaképpen hazabeszél a barátom, saját gyengeségeit idealizálja. Hiszen ebben az időben már egyetlen ép hangot nem tudott kicsiholni a hangszeréből, mert vagy az alkoholtól vagy annak kínzó hiányától remegett a keze. Ha nem az, aki, akkor én is azt mondtam volna, hogy azonnal rakják ki a zenekarból. A második hegedűszólam vezetőjeként nekem is szavazati jogom volt a zenekari tanácsban, tehát megtehettem volna ezt is. Sok mindent kellett latolgatnom. Be kellett látnom, hogy a zenekar, amely természetesen nagyon messze járt a világszínvonaltól, ilyen bizonytalan munkaképességű zenészt nem tűrhet.

Újsütetű barátom szegény volt, nem csak az alkohol vitte a pénzét, hanem a gyermekek után fizetendő tartásdíj is, magányosan élt egy albérleti szobában, a kétemeletes panelház a város szélén állt, a franciaerkélyről fenyőerdőre nyílt kilátás. A már említett nyugati országbeli kincsek közül neki csak egy lemezjátszója és egy kazettás magnetofonja volt, azok sem a legújabb és legnépszerűbb márkák. Ezen a két hanghordozón hallgatta részeg eufóriáiban az általa tisztelt mesterek zenedarabjait.

Mivel érdeklődést mutattam a finn zene iránt, lelkesen elhatározta, hogy szemináriumot tart nekem Sibelius műveiből, elmagyarázza, mit jelent ő és tevékenysége a finnség számára. Így néhányszor elmentem hozzá zenét hallgatni. De rosszul éreztem magam, mert Matti rendszerint részeg volt, hol nagyon, hol kevésbé, a valóság – és abban én is – alig érkezett el hozzá. Mivel sajnáltam, csak azért, hogy hamarabb elfogyjon az ital, egy-egy pohárával én is lehajtottam a híres finn vodkából, már csak azért is, mert Matti erőszakosan kínált. Megsértődöm, mondta, ha legalább egy pohárral nem iszol. Így néha számomra rosszulléttel végződtek nála a látogatások. Haragudtam magamra, és – igazságtalan, tudom – haragudtam rá.

Az évad végén, júniusban hazautaztam és szép, felhőtlen nyarat töltöttem volna otthon, de mivel nyomasztott a gondolat, hogy még nem jött össze annyi pénz, amennyinek kellett volna, ezért előbb utaztam vissza.

Éltem valahogy, heti rendszerességgel írtam a leveleket feleségemnek, melyekben beszámoltam a velem történt eseményekről, cseperedő lányom felől érdeklődtem, félrelépéseimről azonban hallgattam.

Elkezdődött az évad, és Mattit két hónapig nem láttam, mert végre rászánta magát, hogy bevonuljon a kórházba. Amikor újra találkoztam vele a próbán, boldog és kiegyensúlyozott volt, ugyanis felesége visszafogadta őt.

Október elején aztán ketten jöttek el hozzám, hogy közöljék, újból együtt vannak. Pénzt is kértek, kölcsönbe, mégpedig sokat, pontosan annyit, amennyivel otthon tartoztam, mely összeg egyébként erre az időre már össze is gyűlt. Úgyhogy már azon gondolkodtam, felmondom a szerződést, és végre örökre hazautazom, soha külföldre nem megyek.

A pénzt bútorvásárlásra fordítanák, hogy másodszori életkezdésüket szebbé tegyék velük. Senki egyebük nincs, akihez fordulhatnának, csak én, aki egyedülként a zenekarban, sőt, a városban, olyan barátságosan és megértően bánok Mattival. Kölcsönözhetnének a bankból is, ám az ottani kamatfeltételek jelenlegi és jövőbeli helyzetükhöz mérve nagyon szigorúak. Zavartan magyarázták, hogy tudják, nekem is van családom, és adósságom, ám nincs más választásuk, meg különben is, – mondták egymás szavába vágva – két hónap múlva meg tudják adni a pénzt.

Alig fejezték be mondókájukat, barátom, aki a józanságtól és a boldogságtól – ha úgy tetszik – pityókos volt, még a lábaimhoz is vetette magát. Egy fejjel magasabb volt, mint én, vékony testalkatú, két karjával átölelte a térdeimet, úgy nézett rám esdeklően. Mindjárt megpróbáltam kitépni a lábamat a szorításából, nevettem kínomban, dühös lettem. Undorító, ízléstelen jelenet, gondoltam. Legszívesebben belerúgtam volna a finn barátomba. Széttaposom a kezét, villant belém.

Talán megérezte, hogy mi játszódik le bennem, elengedett, és így, néhány másodperc után – már lecsillapodva – elmondhattam, amit azonban nem kellett volna, és ma sem tudom, miért tettem, hogy részemről semmi akadálya, adok kölcsön, akár holnap a mehetünk a bankba, ahol a pénzt kiviszem és átadom nekik. Hamar megbántam, szinte azonnal, amit mondtam, de nem volt visszaút. Egész éjjel nem aludtam. Nyilván azért mentem bele ebbe a bizonytalan kimenetelű kalandba, gondoltam, mert túl akartam lenni az egész jeleneten. Meg talán azért, mert Matti felesége is ott volt, kemény vonású, de szép nő, akivel akár dolgom is lehetett volna. Bizonyára azért is, mert talán – gondoltam – teljes lelkemmel mégsem veszek részt a pénzgyűjtő életben. Valójában talán mindent vissza szeretnék csinálni. De mennyire mindent? – kiáltottam fel. És ez már olyan riasztó gondolat volt, hogy el is hessegettem magamtól. Végső soron nem vagyok

bizonytalan ember és a túlzott lelkiélet nem kenyerem.

A pénzt nem kaptam vissza két hónap múlva, mert barátom újra inni kezdett. Mikor egyszer részegen jött be a próbára és leesett a székéről – én kaptam el a hangszerét, hogy ne törjön össze –, a zenekari tanács hazaküldte, az elfektetett fegyelmi iratokat elővették, a fegyelmit letárgyalták, és a határozatot meghozva kirakták a zenekarból. A szavazásnál tartózkodtam. Mattinak így munkanélküli-segélyen kellett élnie. Magántanítványokat próbált ugyan szerezni, de egyetlen szülő sem vitte hozzá a gyerekét, hiszen a városban mindenki tudta, ki és mi ő. Csavargó, elesett, társadalmon kívüli lény. Mattipojka, ahogy a finnek mondják. Közben a felesége megint elhagyta, eddig tartott köztük a békesség. Mindazonáltal egyik este Matti feljött hozzám, sírt, hozott egy saját maga által megfogalmazott, dülöngélő betűkkel megírt ígérvényt, amelyben az állt, hogy ő, ez és ez, kötelezi magát, hogy a tartozást fél éven belül megadja, ha pedig nem, akkor én, ez és ez, perelhetem. Ennek semmi értelme sincs, mondtam. Nekem a pénz kéne, pajtás, nem pereskedés, és szomorúan néztem rá. Vidd a papírt, hiszen nem is kötelez senkit semmire. Kétségbe voltam esve, céltalanul ódöngtem a városban. Pénz híján karácsonykor sem voltam otthon. Feleségemnek megírtam, mi történt, nincs pénz, talán lesz, ha ugyan lesz. Ő azt írta vissza, hogy jól vannak, anyagilag kicsit szűkösen, de remélik, hogy egyszer talán én is hazajövök. Kislányom gyakorta nézi a fényképemet, lassan megtanul beszélni, azt mondja rám, bácsi, maga fésülködik. Mindenesetre, írta még a feleségem, azt azért nem gondolta volna, hogy ilyen gyakorlatlan vagyok az élet dolgaiban. Gondoljak esetleg a családomra máskor.

Húsvétkor, amikor a finnek is bízni kezdenek az értelmes életben, jön a tavasz és a fény, ám talán éppen ezért sokan közülük öngyilkosok lesznek, Matti is összeomlott és kiugrott a lakásának második emeleti ablakából. Meghalt, elmentem a temetésére. A finn temetők sokkal szebbek, mint a magyarok, nyírfaliget, húsz centi széles márványlapok, élükkel beleállítva a sírok fölött a földbe, a kövön az elhalálozott neve. Matti Koskenniemi.

Április végén levelet kaptam a feleségemtől, beadta a válópert, írta, mert már nem bírta egyedül. Nyugodjak meg, lányomnak jó mostohaapát talált, aki valószínűleg nem ad szíre-szóra senkinek kölcsön. Alig emésztettem meg a levél tartalmát, – mit jelent mindez, mi a teendőm, menjek haza harcolni, a lányomért és a lakásért, vagy egyezzek ki valamilyen építő béke érdekében – amikor az egyik nap megjelent hirtelen Matti öccse. A temetőben már láttam, addig nem ismertem, közel sem volt olyan rokonszenves, mint a bátyja. Bocsánatkérések közepette átnyújtotta a pénzt, amit a barátom nem tudott megadni. A család adta össze a pénzt. Tudtak a kölcsönről. Kiderült az is, hogy Matti írt egy búcsúlevelet, amelyben azt írta, hogy nemcsak

feleségével, gyermekeivel, hanem utolsó éveinek egyetlen igazi barátjával – velem – is felelőtlenül bánt, és ezt nem tudja elviselni. Ez kínos volt, ezt nem akarhattam. Ha otthon tudom, gondoltam, hogy amikor aláírom a szerződést, egy általam akkor még tökéletesen ismeretlen, rokonszenves ember halálára is szerződöm, biztosan messze elkerülöm a tájékát is a menedzseri irodának.

A nyáron nem utaztam haza. Ott ültem a városban, adósság nélkül, újra megvolt a pénz, és el is küldtem a tanáromnak. Szégyenkezem, írtam, a késedelem miatt. Ő valóban megbocsátó volt, igaz, írta, jó lett volna, ha egy évvel ezelőtt kapja vissza – ahogy voltaképpen szó is volt róla. Akkor nagyon nagy szüksége lett volna rá, felújította a lakását. Most már mindegy, talált más megoldást, ezt az összeget majd beteszi a bankba, úgymint ott volt, most hát hazaért.

Dolgoztam, mert a szerződést a városi zenekar meghosszabbította, elégedettek voltak velem, nem akartak elengedni. Otthon a zeneiskola sem gördített az ittlétem elé akadályt, fizetés nélküli szabadságon voltam, finnországi tartózkodásom teljesen legálisnak minősült. De fogalmam sem volt, mit kezdjek magammal.

Végül itt ragadtam. Találtam második feleséget, és van két gyermekem, akik már felnőttek. Nemrég állampolgárságért folyamodtam, letettem a megfelelő vizsgákat, most várom az értesítést arról, mikor mehetek a városi hivatalba a papírért. Első lányom régebben meg-meglátogatott, fizettem az útját, de láttam rajta, hogy nem hozzám, az apjához jön, hanem csupán turistaként Finnországba. Már jó ideje nem utazik ide, bár megtehetné, még nincs családja. Vele computer útján váltok néha levelet, első feleségem sosem ír. Egyszer hazautaztam a gyerekeimmal, megmutattam nekik a Dunát, a Balatont, Budapestet.

Jól élek. Néha eszembe jut, hogy negyven éve mit gondoltam Finnországról, a szerződésről, a keresetről. Mikor ezen viccelődöm egy kicsit, – mit fogok én? – a finn feleségem értetlenkedve néz rám.

